

Globalios iš prigimties. Darbo vietų kūrimo potencialas naujose tarptautinėse įmonėse

Santrauka

Įvadas

Tradicinėje tarptautinio verslo teorijoje teigiama, kad įmonės pirma įsitvirtina vidaus rinkoje ir tik vėlesniuose veiklos etapuose tampa globaliomis. Tačiau tokią nuomonę paneigia tyrimai, kurie rodo, kad kai kurios įmonės veiklą pradeda vykdyti tarptautiniu mastu labai greitai po įsisteigimo – jos vadinamos „iš prigimties globaliomis įmonėmis“. Manoma, kad tokios įmonės labai orientuotos į naujoves ir augimą, todėl galėtų padėti atsigaivinti Europos ekonomikai ir darbo rinkai po pasaulinės finansų krizės.

Iki šiol mažai žinoma, koks tokių įmonių ekonominis potencialas, ir kaip geriau jas remti. Šio tyrimo tikslas – bandyti užpildyti šią žinių spragą. Čia trumpai apžvelgiama literatūra ir antriniai duomenys apie iš prigimties globalias įmones, jų pagrindinius privalumus ir trūkumus, ekonominį potencialą ir galimybes darbo rinkoje. Šiame tyrime taip pat analizuojama kelių pasirinktų ES valstybių narių politika ir siekiama nustatyti, ar ši įmonių grupė sulaukia reikiamos valstybės paramos.

Politinės aplinkybės

Ieškodama būdų, kaip išsikapstyti iš pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės, Europos Komisija aiškiai nurodo galimybes, kurias Europos įmonėms teikia augimas pasauliniu mastu. Kai kurios valstybės narės nustatė, kad joms būti atspariomis sunkmečiu ir atsigaivinti po krizės padėjo eksporto augimas, todėl jos savo politikoje skiria daugiau dėmesio galimybėms vykdyti verslą tarptautiniu mastu.

Plačiai pripažįstama ir tai, kad daugumą darbo vietų sukuria mažos naujos ir naujoves taikančios įmonės. Daugelis šalių remia naujai įsikūrusias įmones ir savarankiškai dirbančius asmenis, nes toks verslas padeda susidoroti su aukštu nedarbo lygiu, kurį lėmė ekonomikos nuosmukis.

Kalbant apie šiuos du perspektyvius reiškinius, verta atkreipti dėmesį į tai, jog bent jau kai kurios iš tokių naujai įsteigtų įmonių būna iš prigimties globalios ir kad jas reikėtų kuo labiau remti siekiant išnaudoti visą jų potencialą ekonomikos, darbo rinkos ir naujovių diegimo srityje. Vis dėlto šiuo metu vykstančiose viešose ir politinėse diskusijose tokių įmonių egzistavimas dažniausiai yra pamirštamas. Todėl šiame tyrime siekiama atkreipti dėmesį į iš prigimties globalių įmonių egzistavimą, jų ypatybes ir pateikti veiksmingų viešųjų priemonių elementus, kad politikos kūrėjams būtų lengviau nustatyti ir įgyvendinti reikiamus veiksmus.

Pagrindinės išvados

Iš prigimties globalios įmonės – tai globaliai mąstančių vadovų vadovaujamos ir daugiau verslo galimybių, nei jų gali pasiūlyti jų šalies rinka, ieškančios įmonės, kurios netrukus po įsisteigimo didelę savo produkcijos dalį pradeda eksportuoti į kelias užsienio šalis. Tokių įmonių esama visuose ekonomikos sektoriuose, bet jų produktai ir paslaugos pasižymi aukštu naujovių ir technologijų lygiu ir (arba) išskirtiniu dizainu. Jos užpildo svarbias spragas pasaulio vertybių grandinėje. Todėl iš prigimties globalios įmonės priklauso tarptautiniam tinklui, o gerai funkcionuojantys tarpvalstybiniai ryšiai yra svarbus jų sėkmės garantas.

Kadangi nėra suderintos „iš prigimties globalių įmonių“ apibrėžties ir nėra standartizuotų duomenų apie tokias įmones, galima pateikti tik apytikrą informaciją apie jų mastą ir indėlį į ekonomiką ir darbo rinką. Remiantis turimais apytikrais vertinimais, iš prigimties globalios įmonės Europoje sudaro apie vieną penktadalį visų naujų įmonių, tačiau tarp įvairių šalių esama didelių skirtumų (nuo mažiau nei 10 proc., pavyzdžiui, Vengrijoje iki 40–50 proc. Rumunijoje, Belgijoje ar Danijoje).

Dėl savo naujumo iš prigimties globalios įmonės dažniausiai būna labai mažos įmonės arba mažosios įmonės. Vis dėlto būtent todėl, kad jos naujos, jos turi didelį naujų darbo vietų kūrimo potencialą. Iš prigimties globalių įmonių savininkai ir darbuotojai būna itin kvalifikuoti, gerai išsilavinę, ypač technologijų srityje, gerai moka užsienio kalbas ir gauna aukštesnius nei vidutinius atlyginimus. Be to, kadangi šios įmonės palaiko ryšius su kitomis įmonėmis ir verslą vykdo tam tikru būdu (pavyzdžiui, vykdo užsakomąją gamybą), neoficiali informacija rodo, kad jų veikla skatina naujų darbo vietų kūrimą kitose įmonėse, t. y. sukelia teigiamą domino efektą.

Vis dėlto, norėdamos išgyventi, jos patiria nemažai sunkumų būtent todėl, kad yra naujos, vadovaujasi naujomis idėjomis ir dar nėra įsitvirtinusios rinkoje. Jos ne tik turi sukurti naują tarptautinėms rinkoms tinkamą produkciją, bet tuo pačiu metu privalo ir tinkamai valdyti pradedamo verslo kūrimo ir tarptautinės plėtros procesus, be to, privalo tai daryti greitai. Tam reikia labai didelės techninės ir vadovavimo patirties bei žinių, reikia būti gerai susipažinus su visomis procedūromis ir rinkomis, reikia didelio atsidavimo ir pasišventimo. Be to, tokiems įvairiems uždaviniams įvykdyti reikia palyginti daug kapitalo, o įmonei su ribotais ištekliais, susiduriančiai su išorės investuotojų nenoru investuoti į neišbandytas verslo idėjas, tokį kapitalą sukaupti yra nelengva. Todėl iš prigimties globalios įmonės yra pažeidžiamos ir jautrios ekonominiams pokyčiams, joms reikalinga vyriausybės parama, kad jos galėtų išnaudoti visą savo potencialą.

Politikos orientyrai

Nors naujai sukurtoms įmonėms ir tarptautinei plėtrai Europoje skiriamas išskirtinis dėmesys, šie du klausimai beveik niekuomet nesiejami kartu viešose ar politinėse diskusijose. Taip yra todėl, kad dar mažai žinoma apie iš prigimties globalių įmonių egzistavimą ir jų potencialą. Be to, trūksta bendro supratimo apie šios rūšies įmones. Todėl šioje ataskaitoje siūloma iš pradžių sukurti suderintą tokių įmonių apibrėžtį. Ją būtų galima naudoti tolesniuose jų tyrimuose ir jų atžvilgiu vykdomoje politikoje.

Analizuojant valstybės paramą iš prigimties globalioms įmonėms, nustatyta atvejų, kai taikomos tikslinės priemonės apima paramą ir naujoms įmonėms, ir tarptautinei plėtrai, ir naujovėms. Dažniausiai remiama teikiant technines ir verslo konsultacijas, sudarant galimybę kurti tarptautinius tinklus su kolegomis, tiekėjais ir klientais, gauti finansavimą subsidijų ar palankių paskolų forma ar užmegzti kontaktus su investuotojais. Daugeliui programų, kuriomis remiamos naujos įmonės,

tarptautinė plėtra ir naujovės, būdingi ir iš prigimties globalioms įmonėms palankūs aspektai. Vis dėlto yra ir priemonių, kurios dėl nustatytų tinkamumo kriterijų riboja iš prigimties globalių įmonių galimybes pasinaudoti tokiomis programomis. Dažniausiai tai būna reikalavimas įmonėms turėti dokumentais įrodytas patirties.

Šioje ataskaitoje pateikiama pasiūlymų, kaip valstybės parama galėtų padėti vystyti iš prigimties globalių įmonių potencialą, pavyzdžiui:

- sukurti į tarptautinį verslą orientuotus inkubatorius, kurie teiktų įvairiausias paslaugas, taip pat padėtų kurti verslo tinklus, organizuoti mokymą ir užmegzti ryšius su investuotojais;
- sudaryti iš prigimties globalioms įmonėms geresnes sąlygas gauti finansavimą rizikos kapitalo rinkoje;
- gerinti informuotumą apie paramos priemones ir galimybes jomis pasinaudoti, geriau koordinuoti visų proceso dalyvių veiksmus;
- ugdyti „tarptautinės plėtros kultūrą“ nacionaliniu lygmeniu ir kartu skatinti regioninius bei sektorinius „ekspertinių žinių centrus“ tarptautiniu mastu, kad iš prigimties globalios įmonės galėtų pasinaudoti kitų įmonių patirtimi ir reputacija;
- remti (būsimų) verslininkų orientavimąsi į tarptautinį verslą, pavyzdžiui, geriau skatinti tokį orientavimąsi antrosios ir trečiosios pakopos švietimo programose ir studentų praktikos metu.

Turint galvoje, kad iš prigimties globalių įmonių poveikis ekonomikai ir darbo rinkai pasireiškia ne vienoje šalyje, bet dėl jų tarptautinės veiklos ir domino efekto jaučiamas Europos mastu, rūpintis šių įmonių potencialu turėtų ne tik atskirų šalių, bet ir ES masto politikai. Beveik visus pirmiau nurodytus pasiūlymus būtų galima įgyvendinti ir Europos lygmeniu, pradedant duomenų sklaida ir tyrimais informuotumui apie iš prigimties globalias įmones gerinti, ir baigiant geros praktikos ir palankių paramos sistemų pavyzdžių mainais. Kaip nurodyta ataskaitoje, pirmųjų žingsnių šioje srityje jau imtasi, tačiau daugiau būtų galima nuveikti ne tik šių įmonių, bet ir visos Europos ekonomikos labui.

Papildoma informacija

Ataskaita „Born global: The potential of job creation in new international businesses“ (Globalios iš prigimties. Darbo vietų kūrimo potencialas naujose tarptautinėse įmonėse) skelbiama adresu: <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1265.htm>

Daugiau informacijos kreipkitės į tyrimų vadovę Irene Mandl adresu: ima@eurofound.europa.eu